

KAMU YÖNETİMİ İŞBİRLİĞİNDE ÇEVRENİN KORUNMASI*

M. Kemal ÖKTEM**

“Türkler iç içe yaşadıkları doğayı kutsal sayar, değer verir, korumaya özen gösterirdi” (Oktay, 2005)***

ÖZET

Kamu yönetimi alanında önceliklerin saptanabilmesi ve eşgüdüm gerçekleştirilebilmesi anayasal bir beklenti olmakla birlikte; uygulamada güçlükler yaşanabilmektedir. Farklı kamu politikalarının, stratejik amaç ve araçların, araştırma bütçe ve programlarının eşgüdümü bazı modellerle gerçekleştirilebilir. Çeşitli önceliklerin belirgin kılınabilmesi, kamu yönetimi araştırmalarının uygulamaya yansıtılabilmesi, toplumsal, ekonomik ve kurumsal açılardan hem vatandaşlara yönelik, hem de kamu yönetiminin kendi içinde ve kurumlar arası değişim gereklerinin aydınlatılması önemlidir. Disiplinler arası yaklaşıma ortam sağlanabilmeli, kamu yönetimi ve üniversiteler arasında eğitim ve araştırma merkezleri oluşumu biçiminde etkin uygulamalarla “bütünleşik” işbirliği modelleri geliştirilebilmelidir. Kamu yönetiminin hemen her boyutunda olduğu gibi, “çevrenin korunması” konusu da kamu yararını ilgilendiren ve etki düzlemi oldukça uzun dönemli ve geniş bir alandır. Valiliklerin, “çevrenin korunmasında” koruyucu önlemlerin alınmasında işbirliği sağlanması modelini geliştirmede daha etkin bir görev üstlenebilmesi, “il düzeyinde” kapasitenin etkinleştirilmesi vurgulanmaktadır.

Anahtar sözcükler: *Çevrenin korunması, çevre yönetimi, kamu yönetimi işbirliği.*

ABSTRACT

It has been a “constitutional expectation” from the public administration that priorities shall be identified and co-ordination shall be realized. Different policies, strategies, targets and tools, research budgets and programs would need to be coordinated by improving appropriate models. An interdisciplinary approach could be flourished, effective initiations such as joint training and research centers could be started off in between public organizations and universities in order to have integrated cooperation models for identifying and implementing present and future priorities.

* Bu çalışmanın ilk örneği, 2007 yılında Kocaeli Üniversitesi’nde düzenlenen V. Kamu Yönetimi Forumu’na sunulmuştur.

** Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü. E-mail: kemalok@hacettepe.edu.tr

*** Kimi yazarlar, sağlıklı kent örneği olarak, 1974 yılından bugüne dünyada “ekolojik kent” seçilen, % 60’ı yeşil alan olan, kişi başına, bir metre çapında 90 ortalama ağaç bulunan, Kırgızistan’ın Başkenti Bişkek’i anımsatmaktadır (Oktay, 2005: 6).

As usual to almost every aspect and dimension of public administration, protecting natural environment has also consist of a number of considerations regarding "public interest", and it may have impacts in a wide scope for long terms. Provincial governors would play a more active role in developing a model for protecting environment at provincial level.

Key words: *Environmental protection, provincial environmental administration, intergovernmental cooperation, Turkish public administration.*

Giriş

Bu çalışma, "çevrenin korunması" konusuna, kamu yönetimi açısından dikkat çekmek ve tartışmaya açmak üzere, bazı kamusal sorunlar ve olası çözüm noktalarına genel olarak değinmeyi amaçlamaktadır. Kalkınmakta olan ülke sorunsalı, kısır döngü müdür? Geri dönüşüm yöntemi gibi uygulamalar başarılabilir mi? İlgili birimlerin verimlilik ve uzmanlık sorunları aşılabılır mi? Sanayileşme çevre ile uzlaşamaz bir ikilem mi oluşturmaktadır? Örneğin, kamu ve belediye¹ tesislerini de içermek ve sanayi tesisleri başta olmak üzere, arıtma tesisi yapılması unutulmakta mıdır? Getireceği ek maliyetten mi kaçınılmaktadır? Kamu yönetiminde denetimin önemi yine vurgulanırken; uluslar arası kurallar, Avrupa Birliği standartları gibi ölçütler de dikkate alınarak, örneğin su kalitesinin geliştirilmesi tartışılabilir.

¹ Örneğin Ankara'nın içme suyunun tahlili tartışmasında, Hıfzısıhha'nın tahlili yeterli sayılabilir mi? Gerekli tüm analizlerin "yetkin", kalite belgeli, uluslararası standartlarda "güvenilir" laboratuvarlarda yapılmasını, suyun nereden ve hangi noktadan alındığı ve bu sırada çekilen görüntülerin tarafsız kanallarda yayınlanması jeolog uzmanlarca önerilmektedir (Gürcan 2008: 15). Ankara Refik Saydam Hıfzısıhha Merkezi (Ertek 2008: 17), İl Sağlık Müdürlüğü'nün belirlediği 845 odaktan alınan Ankara şehir şebeke içme suyu haftalık analiz raporuna göre; mevcut mevzuat, AB normları, Çevre Koruma Ajansı normları, Dünya Sağlık Örgütü normları açısından, fiziksel, kimyasal ve mikrobiyolojik yönden içme ve kullanıma uygun standartta olduğunu belirtmektedir. ASKİ'nin belirlediği 660 odaktan ise günlük analiz yapıldığı bildirilmektedir. Ancak, sorunun yalnızca anakent belediyesine bırakılmaması; hükümetin, üniversitelerin ve sivil toplum kuruluşlarının bir araya gelerek su tahlilinde toplumun endişesinin giderilmesi için kimi milletvekillerince çağrı yapılmaktadır (Serदारoğlu, 2008: 17). "Arsenik ve kadmiyum"un sakıncalarına değinen tıp raporları anımsatılarak, "su konusunda doğru ve kalıcı politikalar oluşturulması amacıyla meclis araştırması açılması istenmektedir (Ateş, 2008: 6). Öte yandan, örneğin ODTÜ'nün Ankara çeşme suyu üzerinde tespit yapmadığı bildirilirken, Kesikköprü baraj suyunda üç ayrı yerden alınan numune analizinde, Dünya Sağlık Örgütü verilerinin üst sınır değerlerinin iki katı üzerinde arsenik bulunduğu; bilimsel sonucun çarpıtılarak, anakent belediye bülteninde ise limitin on da bir (0.1) olduğunu gösteren (Akbulut, 2008: 6) "olumlu ODTÜ raporu" hazırlanmış gibi, *yanıltıcı yorumlara* yer verildiği ifade edilmektedir (Akbulut, 2008: 13).

“Yeni teknoloji, yeni malzemeler, yeni tüketim kalıplarıyla, çevre sorunlarının niteliği değişirken; birbirleriyle bağıntıları artmaktadır” (Bonser, McGregor ve Oster, 2000: 270-274, 275-282, 283-293): Aynı ele alınmaları sorunu bütünüyle çözmeyi güçleştirebilir, hava kirliliği sorununun çözümü katı atık sorununa yol açabilir ya da tehlikeli atık sorunu hava kirliliği sorununa dönüşebilir; “temiz hava² ve temiz su³” konusunda düzenlemeler, katı atık toplama ve atma maliyeti ile yakılması veya gömülmesinin maliyeti, atılacak malzeme kaynağının ve zehirli malzeme kullanımının azaltılması, “çelik, alüminyum, kağıt, plastik, cam gibi malzemenin” geri-kazanım maliyeti ve enerji tasarrufuna etkisi vb. sorunların genel kamu yönetimi tarafından daha “etraflıca” irdelenmesi gerekmektedir. Bilim ve teknolojinin de yardımıyla, kamu yönetimi, çevrenin korunması gibi karmaşık, çetrefilli ve çelişen⁴ bir alanda, politikalar ve uygulama modelleri geliştirebilir.

² “Avrupa İçin Temiz Hava” direktifi, 10 mikron çapındaki parçacık eşiğinde standartlar getirmekte ve daha küçük parçacıkları izlemeye almayı planlamaktadır. Taşıtlar ve sanayi kaynaklı hava kirliliğinin, erken bebek ölümlerine (Avrupa’da yılda 348 bin ölüm) neden olduğu söylenmektedir (Magazin on European Research, 2006: 26).

³ Su konusunda Devlet Su İşleri (DSİ) ve belediyelerin “zamanında ve gecikmeden” önlem almak üzere; görev, yetki ve çalışmaları olduğu belirtilmektedir. Ayrıca, kamu yararı gözetilen bir “meslek kuruluşu” olarak, Jeoloji Mühendisleri Odası (www.jmo.org.tr/) da önerilerde bulunmaktadır:

1. Nüfus ve sanayinin yoğunlaştığı ve suyun yetmediği yörelere, su kaynaklarından taşınması (ki herhalde boru hattı en uygun yöntem olabilir);
2. Atık suların yeniden kullanılabilir duruma getirilmesi; su dağıtım boru hatlarındaki kayıpların önlenmesi;
3. Tarımda aşırı sulama yerine basınçlı sulama ve çiftçi eğitimi gibi.

Benzer biçimde, Şehir Plancıları Odası (www.spo.org.tr/), kaçak yapılaşmaya izin verilmemesini; kısıtlı doğal kaynaklar olan kıyı ve sahil şeritleri, ormanlar, mera yaylak ve kışlaklarda kamusal yarar odaklı kullanım öngören düzenlemeler yapılmasını önerebilir. Ya da, uluslar arası gönüllü bir dernek olan “Greenpeace”, topluma “enerji devrimi” çağrısı yapabilir: Enerji verimli ürünlerin satın alınması, tasarruflu ampul kullanımı, elektrikli cihazların fişte bırakılmaması, banyoda su ısıtmada elektrik yerine güneş enerjisi kullanımı gibi (www.greenpeace.org/med).

⁴ Bazı siyasetçiler, örneğin “temiz enerji ya da alternatif enerji konusunu”, “netameli” (gizli tehlikesi olan, ‘tekin olmayan) olarak niteleyebilmektedir (Basın,: 6.3.2007). Kimi uzmanlar, nükleer enerjinin, küresel ısınma, fosil kaynaklara bağımlılık ve fiyat dalgalanmalarına karşı ülke rezervi olması, teknolojinin izlenmesi ve enerji çeşitliliği bakımından önemli bir seçenek olduğunu düşünmektedir (Kılavuz, 2007: 17). Enerji, ulaşım vb. boyutların bütünlüğü gerekir. Ayrıca, nükleer enerji ile sorunun çözümlenebileceğini savunanlar ile daha çok sorunla karşılaşabileceğini öngörenler farklı tablolar çizmektedir. Merkezi Viyana’da bulunan Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı, diğer ülke deneyimleri ve uzmanlıklarını sunan raporlarında, “termik santrallerden” farklı olarak, teknik, ekonomik, güvenlik, işletme, personel seçimi, çalışma yöntemleri, idari yapı, üçüncü şahıs yükümlülükleri, proje yönetimi gibi alanlara vurgu yapmaktadır. İnsan kaynaklarının geliştirilmesi, yerli sanayi altyapısının hazırlanması, mali ve toplumsal altyapının hazırlanmasını içeren “nükleer enerji programı” oluşumuna işaret etmektedir. Karar alma süreci, pahalı proje, lisans, finans, imalat, işletme süreci yanı sıra asıl pahalı sorun, nükleer santrallerin devreden çıkarılması, sökülmesi ve atıkların tehlikesiz duruma getirilmesidir. Yenilenebilir enerji kaynaklarından böylesi

Belediye de uygulamada yer almak durumundadır, ancak rolünü tartışmaya açık duruma getirmekten sakınabilmelidir.⁵

siyasi ve mali desteklerin esirgenerek nükleer enerjinin tercih edilmeye çalışılması eleştirilmektedir (Çakar, 2007: 9).

Bazı uzmanlar; “çevrenin korunması girişiminin, temiz enerjinin kullanımıyla anlamlı içerik kazanabileceğini belirtmektedir: Örneğin güneş enerjisi kullanımında, konut yapımı ve kent yerleşiminde, “güneş mimarlığı” gelişebilir. Ülkemize bir yılda düşen güneş enerjisi tutarı 80 milyar ton petrole eşdeğerken, yıllık toplam enerji bütçesinin 80 milyon ton petrole eşdeğer olduğu vurgulanmaktadır (İnan, 2001a: 16-17’de EİE): Ülkemiz günlük güneşlenme ortalama süresi 7.2 saat, güneş enerjisi metrekare günlük ışınlam ortalaması 3.6kW saat, güneş topaclarıyla sıcak su üretimi yaklaşık yılda 120.000 ton petrol eşdeğeridir. Güneş-elektrik dönüşümleri kısıtlı oranda kullanımdadır. Ülke toplam rüzgar potansiyeli 15-40 milyar watt arasında öngörülmekte, uygulamada devreye sokulan güç 18 milyon watt düzeyinde olup Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı’na “özel kesimce” yapılan rüzgar santrali kurma başvuruları artmaktadır. Yer-içi ısı (jeo-termal enerji) kullanımı artmakta, konut (ortalama 100 m²’lik 50.000 konut) ve sera ısıtmada kullanılmakta, kısıtlı da olsa elektrik üretilmektedir. Ülke su-gücü kullanımı enerji bütçesinde (3.5 milyon ton petrol eşdeğeri) yer tutmasında karşın; tüm potansiyelin %30’u kullanılabilir. Biyo-kütle kullanımı (odun vb.) yılda 25.000 ton olup enerji üretim bütçemizin %25’ini kapsamaktadır. Öte yandan, tümüyle **ulusal** olan tükenmez enerji kaynaklarının her biri bile tüm dünya için yeterli olsa da; doğal çevirimler (fotosentez gibi) dışındaki enerji dönüşümü verim katsayısının bilimsel araştırmalarla geliştirilmesi gerekmektedir. Çünkü, temiz-tükenmez enerjilerin yer-içi ısı dışında hemen hepsi “günlük” enerjidir, bugün yararlanılmazsa yarın yitirilmiş olmaktadır (İnan, 2001a: 17-18). Ayrıca, Türkiye’nin güneş ve rüzgâr enerjisini örneğin elektrik enerjisine dönüştürüp ülke dışına satmak olasıdır. Kömür gibi serüvenler yerine, sürdürülebilir enerji arayışı seçenekler sunabilir. ABD’de 1954 yılında Bell Laboratuvarı’nda geliştirilen “güneş gözeleri” (solar cells) ise; güneş enerjisini doğrudan elektrik enerjisine dönüştürmekte, fiyatı düşmekte (üç kat), kullanımı yaygınlaşmaktadır (İnan, 2001b: 14-15) (Kol saati, hesap makinesi, otomobil, uçak, uzay araçları, yangın gözetleme kulesi, deniz feneri, otoyol telefonu, askeri iletişim aygıtı, su pompası, sokak aydınlanması, trafik işareti aydınlatması, belediye parkı yemek ocağı, elektrik santrali vb. uygulamalar). Devingen parçası olmadığından bakım istemeyen, yakıtı ücretsiz (güneş) olan ve çevreye atık bırakmayan enerji dönüştürücüsüdür. Güneş enerjisi dışında kullanılan enerji seçenekleri; fosil yakıt, yer-içi ısı, Dünya-Ay arasındaki çekim (gel-git enerjisi) ve çekirdeksel yakıtlardan (nükleer enerji) yararlanma olarak sıralanabilir (İnan, 2001b: 14). Bu seçenekler, yeryüzünde sınırlı tutarda bulunmakta, nüfusun tüketim hızıyla oluşmamakta, bu yönüyle tükenir kaynaklar konumundadır. Ülkemizin güneş enerjisinden ve diğer tükenmez enerjilerden yararlanma yarışında ilerlemesi gerekli görülmektedir (İnan, 2001b: 15): Üç kıtaya (Avrupa, Afrika ve Asya) yakın, “Güneş Kuşağı” ekvator kuzey ve güney enlemlerini 40 derece kapsayan alanda yer almakta, güneş enerjisi teknolojisi geliştirilmesi ve uygulamasında üstün konumdadır. Sürdürülebilir kalkınmayı temiz ve tükenmez enerjilere dayalı gerçekleştirmek olası görünmektedir.

⁵ Belediyelerin “titizliği” konusunda çeşitli uygulamalar bir fikir verebileceğinden, çevre korumasında belediyelerin yetkilerinin de daha duyarlı irdelenmesi gerekebilir. Örneğin, asansör denetimi yönetmeliklerine (Resmî Gazete: 15.2.2003, 25021; ve 31.1.2007, 26420) göre, yapının bağlı bulunduğu belediyece gerçekleştirilmesi gereken denetimde, Ankara’da bile çoğu belediyenin duyarlılık göstermediği, bir elektrik ve bir makine mühendisi görevli bulunduramadıkları, ilgili Elektrik Mühendisleri Odası Asansör Kontrol Koordinatörlüğü’nden de yardım almadıkları belirtilmektedir (Savcıozen, 2007). Ayrıca, örneğin, Anakent Belediyesi Gelirler Yasası’na dayanarak,

“Kirlenen öder”⁶ ilkesini uygulamak⁷ olası mıdır? Özel kesime ek vergilerle “çevreyi temizleme fonları” oluşturmak adil ve etkili bir mali yük dağılımı sağlayamazsa, çevrenin geri kazanım maliyeti sanıldığından daha yüksekse gibi sorular ve belirsizliklere karşı; kamu yönetimi öngörü, önlem ve planlamayla, ülke kalkınması dengesini gözeterek hazır olabilmeli ve toplumsal duyarlılığı “doğru” yönde geliştirebilmelidir. İl yönetimi ise, doğal çevre sınırlarına daha yakından çözüm üretebilmemenin yollarını arayabilmeli, “su havzası yönetimi” gibi konularda ise ilgili illerle işbirliğine gidilebilmelidir.

---

altı yıl önce yapılan, yağmur yağdığında göl olup kanalizasyonu taşan, sağlık tehdidi taşıyan, kullanım süresinden önce bozulmuş olan asfalt kaplaması için, vatandaşın % 2’lik “yol katılma payı” isteyebilmektedir. Farklı ve belirli kesimlere götürülmek istenen hizmetlerin mali kaynağını sağlama yolu olarak kullanıldığından kuşku duyulmakta, ödemede gecikme olursa aylık %9 faiz uygulanabilmektedir (Cumhuriyet, 2007).

⁶ Kimsenin kendi arka bahçesinin kirlenmesini istememesi, “benim bahçemde olmasın sendromu (hastalık belirtisi)” (Not In My Backyard: NIMBY syndrome) olarak betimlenmektedir (Bonser, McGregor ve Oster, 2000: 292). Bu doğrultuda düşünenlerin, “eğer uzaklarda bir yer kirleniyorsa, yapan para cezasını ödesin yeterli” gibi kolay çözümü ya da çözümsüzlüğü benimsemesi olası görünebilir.

⁷ “Yönetmelik yaptırım” açısından, çevreyi korumaya yönelik önlemlerde belediyelere verilen yetkiler görülebilmektedir: 5393 Sayılı Belediye Yasası (yürürlük: 13.7.2005), 13. Maddesine göre; “Belediye sınırları içinde oturan, bulunan veya ilişkisi olan her şahıs, belediyenin kanunlara dayanan kararlarına ve duyurularına uymakla ve belediye vergi, resim harç, katkı ve katılma paylarını ödemekle yükümlüdür”. 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Yasası, 23. Maddesinde “ceza gelirleri” hükmünü içermektedir. 2872 sayılı Çevre Yasası; 3621 sayılı Kıyı Yasası; 3517 sayılı Yazılı Basılı Kâğıtların Kese Kâğıdı Olarak Kullanılmamasına Dair Yasa; 3194 sayılı İmar Yasası; 831 sayılı Sular Yasası; 5237 sayılı Türk Ceza Yasası; belediyelere ceza yetkisi veren yasalardandır. Adli işlemler, *kamu güvenliği*, *kamu düzeni*, *genel sağlığın korunması* amaçları düşüncesiyle, yetkili organlarca, toplumun genelini ilgilendiren, hukuka uygun verilen ve duyurulan emre aykırı davranış kabahattir. 5326 sayılı Kabahatler Yasası, gürültü (md. 36), işgal (md. 38), çevreyi kirlenme (md. 41) kabahatlerini düzenlemektedir. Kabahat deyimi ile, yasanın, karşılığında yönetsel yaptırım uygulanmasını öngördüğü haksızlık anlaşılmaktadır (Demir, 2007: 60-65). Yerel yönetimlerin gelir kaynakları veya yerel özerklik şartı gibi düzenlemelerle de bağlantılı yönleri olduğu tartışmaya açıktır.

1. Türk Kamu Yönetiminde İşbirliği⁸

Kamu yönetimi alanında önceliklerin saptanabilmesi ve eşgüdüm gerçekleştirilebilmesi⁹ anayasal bir beklentidir. Türk kamu yönetiminin özelliklerine bakıldığında (Gözübüyük, 2004), amaç, “kamu yararının sağlanmasıdır”. Konu, “toplum gereksinimlerinin” karşılanması, “kamu hizmetinin” sunulmasıdır. İşleyiş “hukuksal sistem ve yönetim hukuku” çerçevesinde yürütülmektedir. Anayasal teşkilat “merkezi” bir yapı öngörmektedir. Kamu yönetiminin görevi, toplumun sürekliliğini sağlayacak “kamusal etkinlikleri” yerine getirmektir. Bu amaçla “kamu görevlileri” istihdam edilmektedir. Vatandaşların¹⁰ “yönetime katılması” istenmektedir. Merkezdeki genel yönetim kuruluşları, özellikle bakanlıklar, taşrada “il yönetimi” (ve onun altında ilçe yönetimi ile diğer birimler) biçimindeki yapılanma içerisinde hizmet götürmektedir. Ayrıca, “yerinden yönetim” kuruluşları olarak “yerel” yönetimler (il özel yönetimi, belediyeler gibi), “hizmet yönünden yerinden yönetim kuruluşları (üniversiteler, TRT, KİT’ler vb.), “meslek” kuruluşları (tica-

⁸ Kamu yönetiminde ve diğer kesimlerle işbirliğinde, karşılıklı etkileşim ve işbirliği anlayışıyla, gönüllü kuruluşlar, özel kesim, meslek uzmanları, hizmeti kullanıcılar arasında sağlıklı, sürdürülebilir, ortamı kullanan ve tasarlayanların birlikte kararlar geliştirdiği, teknik, estetik değerlerin tartışıldığı, toplumsal değerlerin geliştirildiği çalışmalar beklenebilir. Kamu kurumları arasında eşgüdüm, kurumsallaşma yapı ve işleyişinin uygun modellerle sağlanmasını gerektirmektedir. Bazı ön koşullar: ‘Açık ve belirgin işbölümü, yalın, anlaşılır bir yapılandırma, kamu politikalarında uyum ve bütünlük, etkili iletişim, düzenli etkinlik ve gelişim raporlaması, yönetime ve diğer kurumlara bilgi akışı, düzenli toplanan kurullar, geniş katımlı açık iletişimli toplantılardır (Agranoff, 2003).

⁹ Farklı kamu politikalarının, stratejik amaç ve araçların, araştırma bütçe ve programlarının eşgüdümü güçleşebilir. Örneğin, Avrupa Birliği E-Devlet araştırma projelerinde, farklı kulvarlarda çeşitli paralel boyutlarda yapılmaya çalışılan araştırmaların da eşgüdümü gereği duyulmaktadır (Osimo vd., 2007: 32-34). Çeşitli ilgi odaklarının bulanıklaştırabildiği önceliklerin belirgin kılınabilmesi, kamu yönetimi araştırmalarının uygulamaya yansıtılabilmesi, toplumsal, ekonomik ve kurumsal açılardan hem vatandaşlara yönelik, hem de kamu yönetiminde değişim gereklilerinin aydınlatılması önemlidir. Disiplinler arası yaklaşıma ortam sağlanabilmeli, kamu yönetimi ve üniversiteler arasında “ortak eğitim ve araştırma merkezleri” oluşumu gibi etkin uygulamalarla, önceliklerin tanımlanması ve uygulanmasına yönelik “bütünleşik” işbirliği modelleri geliştirilebilmelidir. E-Kamu Yönetimi (E-KY), kamu hizmetlerinin elektronik ortamda sunumu ve gerçekleştirilmesini içeren geniş bir bütünleşmeyi ve işbirliğini ifade edebilir. İletişimi desteklemek üzere bilgi teknolojilerinin (BT) kullanımı ortaya çıktığından, BT ve kamu yönetimi boyutu gündeme gelebilir. Avrupa ülkelerinin bu yönde işbirliği; “daha iyi bir çevre (ya da dünya) için daha iyi kamu hizmeti” ilkesi yönünde bir adım olabilir.

¹⁰ Vatandaşların kamu yönetiminden beklentisi artmaktadır. Ancak, vatandaşların da hak ve görevlerinin bilincinde davranmaları gerekir: Hukuka ve diğer kişilerin haklarına saygılı, çevreye karşı her zaman duyarlı, gereksinim duyulduğunda kamu yönetimine yardımcı olmaları, bu yönde eğitim alabilmeleri, kendilerine, diğer vatandaşlara ve kamu yönetimine güvenmeleri, kamusal yararın korunduğuna ikna olmaları gibi...

ret ve sanayi odaları, barolar, mühendis odaları, vb.), yönetim teşkilatını bütünlendirmektedir. Böyle olmakla birlikte; uygulamada güçlükler yaşanabilmektedir.

Kamu kuruluşlarının geliştirilmesi gereği duyulmaktadır (Gözübüyük 2004):

- Yönetim ilkelerine uyulması,
- Yönetimde dürüstlük ve düzenliliğin öncelikli olması,
- Kurumsal yapı (teşkilat) ve personel (insan kaynakları) sistemlerindeki karışıklığın giderilmesi,
- Merkezi denetim-özerklik dengesinin sağlanması,
- Yönetimi geliştirmede sürekliliğin sağlanması,
- Kamu hizmeti kavramının geliştirilmesi,
- Maliyet ve verimlilik sorunlarının incelenmesi,
- Yöneten-yönetilen ayrımı dengesinin gözetilmesi,
- Vatandaşın yönetime katılması sisteminin araştırılması gibi öneriler sıralanmaktadır.

1.1. Kamu yönetimi için “çevrenin korunması” konusu kamu yararını ilgilendiren, etki düzlemi oldukça uzun dönemli ve geniş bir alandır. “Biyo-çeşitliliğin yok oluşu gibi sorunlar, yalnızca organizmalar ve eko-sitemi değil, insan sağlığını da “geri dönülemez” biçimde etkileyebilir (Gunningham, Grabosky, Sinclair, 1998: 38). Uygulanabilmesi, bireysel çıkarılara karşı, “kamu yararı ilkesinden dönmez ve dürüstlükten yılmaz” kamu görevlileri gerektirir (Stahl, 1983: 525-526). Aslında, bireysel çıkarı peşindeki vatandaş ve örgütlerin, yasa koyucu ve kamu yöneticileri üzerindeki baskılarının, demokrasilerde azaltılması da önerilmektedir. “Küresel ve yerel etkiler yönetilebilmeli, eşitlik ve verimlilik dengelebilmeli, ekonomik ve toplumsal gelişim ile çevrenin sürdürülebilirliği arasında denge kurulabilmeli, görüş alma ve inceleme dengesi sağlanabilmeli, kamu sorumluluğu¹¹ kesimler arası sınırların belirsizliği bağlamında yönetilebilmeli, toplumda, özel kesimde ve kamuda teknoloji¹² yaratıcı biçimde kullanılabilirdir” (Smith, 2004: 78-79).

¹¹ Çevrenin korunmasından sorumlu kuruluşların, “ceza korkusu” yerine, ilgili firmaların motivasyonlarını anlayıp öncelikle “kirliliği azaltmak üzere” eğitici ve geliştirici bir yol izlemesinin “kamu yararına” daha uygun düşeceğini öneren yazarlar vardır (bkz.: Alford ve Speed, 2007).

¹² Örneğin, Finlandiya’da parlamento denetiminde özerk bir kamu vakfı olarak “Araştırma ve Kalkınma Fonu”, ülkede istikrar ve dengeli kalkınmayı arttırmak, ülkenin ekonomik rekabetçiliğini geliştirmek üzere kurulmuştur. Yenilik, sağlık bakım, beslenme, çevre, Rusya ve Hindistan konularına odaklanmış, araştırma ve eğitim projeleri, iş geliştirme ve kurumlara mali destek programları, teknolojinin ticarileştirilmesi gibi etkinlikleriyle diğer ilgili kamu kurumlarının çalışmalarını tamamlayıcı rol üstlenmiştir. “Temiz-teknoloji (cleantech) Finlandiya” adıyla bilinen bir çevre

1.2 Toplum ‘makul, adil ve etkin bir kamu yönetimi’ umudu taşımaktadır. Bu sorunsal, her bir kamu kurumu ya da modelinin, kamusal kaynaklardan pay alması ve ‘makul, adil ve etkin bir kamu yönetimi umudu taşıyan’ toplumun ilgi odağı olmasına işaret etmektedir (Shafritz, vd. 2004: 420’de Lipsky, 1980): Kamu hizmetleri sunumu ve kamu harcamaları yükü arasında sağlıklı bir denge bulunabilmelidir. Öyle ki, bu denge, kamu düzeni sağlanırken; kamu yararı ile bireysel haklar arasında da sağlanabilmelidir. Toplumun esenliğini, sağlığını korumayı amaçlayan kamu yönetimi, geniş kapsamda, devletin korunması, bireylerin can ve mallarına karşı endişe duymalarının önlenmesi ile de ilgilidir (Gözübüyük, 2004: 48-49). Esenlik ise, toplum gereklerini aşan maddi düzensizlik ve rahatsızlıkların bulunmayışı, gürültü, duman, koku gibi etkenlerin olağan sınırlarda kalması ve tutulmasının sağlanmasıdır. Yönetimsel kolluk; kamuya ayrılan yerler (yollar, parklar vb.), kamuya açık yerler (kahvehaneler, sinemalar vb.), özel işyerleri, bireylerin toplu bulunduğu yerler (okullar, hastaneler vb.) ve konutlarda, yöneticilerin istekleri ya da yasanın izin verdiği durumlarda uygulanmaktadır (Gözübüyük, 2004: 49). Bakanlar Kurulu, düzenleyici işlem yapma ve genel emir çıkarma yetkisine sahiptir. İçişleri Bakanı, genel idari kolluğun başıdır, genel güvenlikten sorumludur, genel düzenleme ve resen emir yetkisi vardır. Vali ve kaymakamlar ise, buldukları yerlerde kamu düzenini sağlamakla yükümlüdür ve valinin genel emir çıkarma yetkisi bulunur (Gözübüyük, 2004: 51-52). Bu nedenle vali, “çevrenin korunmasında”, koruyucu önlemlerin alınmasında da daha etkin bir görev üstlenebilir.

1.3 “Makul” bir bedelle, çevrenin korunmasını geliştirmede uygun kamu politikaları araştırılmalıdır. Çevre korunması düzenlemelerinde; akademik, kuramsal ve uygulamaya, siyasa oluşturmaya yönelik arayışların dengesini bulmak güç olsa da, uygun kamu politikalarıyla, topluma ve özel kesime “makul” bir bedelle, çev-

---

programı geliştirmiş, ülkenin bu alanda rekabet düzeyini artırmayı hedeflemiştir (Noponen, 2006: 14-15). Teknoloji şirketleri ve kamu kesiminin yakın işbirliği ile yürütülen programın anahtarı “risk sermayesi yatırımdır”. Finlandiya doğal kaynakların yönetimi, ileri teknoloji temeli ve çevreye uyumu açısından iyi bir ulusal altyapı ve kamu yönetimine desteğiyle, çevre sorunlarına katkı sağlamaya aday olmaktadır. “Yale ve Columbia” Üniversitelerince Dünya Ekonomik Forumunda (World Economic Forum, 2005) yayımlanan “Çevresel Sürdürülebilirlik Endeksi” (The Environmental Sustainability Index: ESI), Finlandiya’yı 146 ülke arasında (üç kez) birinci seçmiştir. Özellikle bilim ve teknoloji, su kalitesi, özel kesim ve çevre yönetiminin verimliliği ölçütleri başarılı bulunmuştur. Temiz teknolojiler ve yenilenebilir enerji kaynakları alanında yatırım ve ihracat artışı beklenmekte; yenilenebilir enerji kaynaklarıyla üretilen elektrik kullanımının 2030’a dek beş kat artacağı öngörülmektedir. Rüzgâr enerjisinde yıllık ortalama pazar payı % 20 düzeyinde kalırken; bio-enerji teknolojisinde pazar payının çoğunlukla Avrupa’da olmak üzere, yılda en az % 10 artacağı öngörülmektedir. Rüzgâr enerjisi ile ilgili ürün ve hizmetlerin ihracatının, 2010’a dek 0.8 ila 1.2 milyar € olması beklenmektedir (Noponen, 2006: 15).

renin korunmasını geliştirmek yolları araştırılmalıdır. Belki bu konuda, belirli amaçlara erişimde birörnek uygulamaların oluşturulması ilk adım olabilir; çevre standardı, teknoloji temelli performans standartları, tasarım ve ürün özellikleri standartları, çevre yönetimi standartları gibi... Bu konuda getirilen düzenlemeler (Gunningham, Grabosky, Sinclair, 1998: 40):

- Belirli çevre temizliği ölçü ve sınırlarını öngören emir ve denetim,
- Gönüllülük,
- Kurumların kendilerini disipline etmesi anlamında öz-düzenlemeler,
- Eğitim ve bilgilendirme stratejileri (eğitim, öğretim, kurumsal çevre raporları, toplumun bilgi edinme ve kirlilikle çevresel etkiyi bilme hakkı, ürün belgelendirilmesi, ödüllendirme),
- Ekonomik ve mali araçlar (mülkiyet hakları, piyasa oluşturma, harçlar, güvence payı ödeme sistemleri, ters teşviklerin kaldırılması vb.),
- Serbest piyasa yöntemlerini içerebilir.

Kamu yönetimi, “kamu yararı gruplarını” sanayi etkileşiminde destekleyebilir, ilgili kesimleri yenilikçi çözümlere teşvik edebilir. Çevreye bilinçli tüketici açısından; ara malları satın alan firmalar, kurumsal yatırımcılar, mali kurumlar, sigorta kurumları ve çevre danışmanlarının olumlu yönlendirmeleri olabilir. Çevre korunması düzenlemelerinde, ilke olarak; “daha az müdahaleci”, “bağımlılığı azaltan”, “gerçek gereksinimlere yanıt veren”, “sistemi aksatan” etkenlerin farkında olan, gerekli amaçlara erişimde hiyerarşi adımlarını izleyen, “katılımcıların yetkilendirildiği”, “kazan-kazan yaklaşımında firmaların kuralların ötesinde başarı göstermesini destekleyen, çeşitli araç ve kurumların bütünleştiği “karma” modeller önerilmektedir (Gunningham, Grabosky, Sinclair, 1998).

2. Çevre Korunmasında Belirsizliklere Karşı Kamu Yönetimi İşbirliği

Kamu yönetiminde hemen her alanda işbirliği ve eşgüdüm önem taşımaktadır¹³ (Öktem, 2005). Çevre açısından incelediğimizde, “eğitim, sağlık, istihdam,

¹³ Kamu yönetimi, “kuruluş ve görevleriyle bir bütündür, yasayla düzenlenir; merkezden ve yerinden yönetim ilkelerine dayanır” (Anayasa md. 123). Ülkemizde devlet yapısı genel/merkezi yönetim-kamu hizmetlerinin düzenli, hızlı, etkili, verimli ve ekonomik biçimde yürütülebilmesi için kurulan bakanlıklar, bağlı (bakanlığın hizmet ve görev alanına giren ana hizmetleri yürütmek üzere, bakanlığa bağlı olarak özel yasayla kurulan, genel bütçe içinde ayrı bütçeli ya da katma bütçeli veya özel bütçeli kuruluşlar) ve ilgili kuruluşlar (özel yasa ya da statü ile kurulan, iktisadi devlet teşekkülleri ve kamu iktisadi kuruluşları ile bunların müessesesi, ortaklık ve iştirakleri veya özel hukuksal, mali ve yönetsel statüye tabi, hizmet bakımından yerinden yönetim kuruluşları) ile diğer kamu kurum ve kuruluşları-, ve yerel yönetimleri -il özel yönetimleri, belediyeler (metropol alanlarda büyükşehir ve ilçe belediyeleri) ve köyleri- kapsamaktadır. Bakanlıkların kuruluşunda ‘etkili

kamu değerlerinin güçlendirilmesi, toplumsal denetim, kitle iletişim, ulaşım, bilgi toplumu,¹⁴ çevrenin korunması, konut ve kent planlaması” gibi çeşitli alanlarda işbirliği gereği ortaya çıkmaktadır. Üretim ve ekonomik büyüme artmakta olduğuna göre, örneğin sanayi kaynaklı hava kirliliği¹⁵ artabilir, daha temiz teknolojiler çözüm getirebilir, sera gazı etkisi gibi küresel iklim değişikliği konuları, içerdiği belirsizliklerle, kamu politikaları için “tehdit” unsuru oluşturabilir. Sürdürülebilir çözüm arayışı, örneğin, bir yandan fabrika bacaları için yerli “süzgeç” (filtre) teknolojilerinin geliştirilmesini teşvik (pahalı ithal yerine) gibi “enerji verimliliğinde”¹⁶ yenilikler, öte yandan, daha temiz ve “yenilenebilir” kaynak kullanımına geçiş gerektirmektedir. Ancak, kamu yönetiminin, sanayi kuruluşlarına, belirli teknolojileri kullanma zorunluluğu getirmesi olasılığı, merkezi olarak belirlenen kuralların etkili olma şansı gibi düşük görünmektedir. Çevreyi kirletenlerin vergilendirilmesi, enerji yatırımı yapanların teşvik edilmesi yolları benimsenebilmektedir. Bir işbirliği modeli olarak, kirliliğe neden olan sanayilerin, gönüllü olarak enerji verimliliğini geliştirmeleri konusunda anlaşmaya varmaları önerilebilir. Bir diğer düzenleme yaklaşımı¹⁷ ise, “müdahale etmeksizin” ya da kural getirmeksizin, sanayinin enerji verimliliği konusunda kendini geliştireceğini¹⁸ beklemek olabilir. Örneğin, Avusturya Enerji Tüketicileri Derneği (Austrian Association of

---

yönetim, iş bölümü ve **eşgüdüm sağlanması** temel alınır’. Bakanlıkların, kendi aralarında eşgüdüm ve işbirliği konusunda görev, yetki ve sorumluluğu yanında, yerel yönetimlerle **eşgüdüm sorumluluğu** da bulunmaktadır.

¹⁴ Bilgi toplumu, 1970’lerden günümüze, “daha az enerji - kirlilik ve malzeme” ile bilgiye dayalı üretime geçişi temsil etmektedir; sayısal teknolojiler, bilgi teknolojileri iletişimin artması, e-ofis gibi uygulamalar, çevreye zararı azaltabilir, tüm Avrupalı bilim insanlarının işbirliği gerekir (EU, 2007).

¹⁵ Özellikle “gübre, enerji (termik santral), demir-çelik, çimento, kağıt ve selüloz, şeker, tekstil, petro-kimya, tarımsal mücadele ilaçları, deri” sanayi dalları en fazla kirliliğe neden olabilir (Keleş ve Hamamcı, 2002: 102).

¹⁶ Enerji Verimliliği Yasası (No: 5627, Tarih:18.4.2007), etkin kullanım ve çevrenin korunmasını, bilinç geliştirilmesini amaçlamaktadır (md. 1, 2); bir de “eşgüdüm kurulu” kurulmasını öngörmektedir (md. 4). Ancak, verimliliğe dönüşümde öngörülen teknolojinin (örneğin md. 7/b-2-c: merkezi ısıtılmalı binalarda “ısı pay ölçer cihazı gibi) dışa bağımlılığı sorunsalını tek başına aşamamakta gibidir. Yasa, Elektrik İşleri Etüt İdaresi’nin görevlerine yeni tanımlamalar ile (md. 13), enerji verimliliğini ve *işbirliğini* geliştirici hükümler getirmektedir.

¹⁷ Besin sağlığından, nükleer enerji santrali güvenliğine birçok konuda denetimin düzenlenmesi, “reçeteye dayalı, sisteme dayalı ya da performans dayalı” yöntemlerden birisiyle yapılabilir, ancak yeterli uzman personel bulunmayışı gibi nedenlerle, her bir yaklaşımın eksikleri ve sakıncaları bulunabilir (May, 2007).

¹⁸ Yine, Enerji Verimliliği Yasası (No: 5627, Tarih:18.4.2007), verimlilik ile Ar-Ge projelerini (geri ödeme süresi en fazla beş yıl ve bedeli 500 bin YTL olanların % 20’sini) desteklemeyi gündeme getirmekte (md. 8); gönüllü anlaşma yapacak sanayi kuruluşlarına (md. 8/b-5) yön vermektedir.

Energy Consumers) ve Ticaret Odası, devlet destekli bilgilendirme stratejisi uygulamıştır. 1995 yılında, 30 kuruluşta, toplam % 4 enerji tasarrufu sağlanmıştır. Yalnızca kamu yönetimi değil; sanayi, özel-kesim ve üçüncü tarafların da resmi olmayan toplumsal denetim birimi gibi çevre korunmasına ilişkin düzenleme ve denetime katılımı söz konusu olabilir. Kamu yönetimi, “kamu yararı gruplarını harekete geçirebilir, ticari ve sanayi unsurları yarı öz-düzenleme birimi gibi etkin olmaya yönlendirebilir, böylelikle, daha yaratıcı ve çoğulcu düzenlemeler oluşması sağlanabilir (Gunningham, Grabosky, Sinclair, 1998: 93). Konuya “kent ve çevre” yönünden bakıldığında, belediyelere ilişkin boyutları gündeme getirmektedir. Gelişen toplumun gerekleri artarken, yurtttaşların güvenli ve temiz çevresel ortamda yaşama hakkını sağlamak ile kamu malını korumanın yanı sıra; yurttaşlık bilinci gelişimi ve “kamusal kaynaklar ve malların israfının önlenmesi, doğru ve yerinde kullanımı, kaynak etkililiği konularında örnek oluşturması türünden roller üstlenilmesi söz konusudur.

2.1 Çevre konusu, Avrupa Birliği (AB) açısından, Avrupalılaştırma özelliği gösteren bütüncü bir politika oluşturma sürecine de örnek gösterilmektedir. “Emir ve denetim” biçimindeki düzenlemelerin (örneğin 1980 İçme Suyu Direktifi)¹⁹ var olduğu bilinmektedir. Bunların yanı sıra; usul-düzenleme (örneğin Çevresel Bilgiye Erişim Özgürlüğü Direktifi) ve öz-düzenleme (örneğin firmaların kendi çevresel etkilerini değerlendirmelerine yönelik, 1993 Çevre Yönetimi ve Denetimi Environmental Management and Auditing Systems -EMAS) biçimli daha yumuşak müdahale tarzları da uygulanmaktadır (Knill ve Lehmkuhl, 1999).

Türk çevre mevzuatının AB mevzuatı ile uyumu konusuna, AB raporlarında değinilmektedir. Kasım 2000-Nisan 2003 döneminde geliştirilen katılım ortaklığı belgesi, AB üyeliğinin gerçekleşebilmesi için kısa ve orta dönem yükümlülükleri sıralamaktadır. “Müktesebat aktarımı programı ve finansman planı” gerekmede; “doğanın korunması, su kalitesi, kirliliği önleme, atık yönetimi, Çevresel Etki Değerlendirme (ÇED) yönergelerinin uygulanması beklenmektedir. İç hukuk

¹⁹ Türkiye’nin sanayileşme ve nüfus artış hızı, küresel iklim değişikliklerinin de etkisiyle su kaynaklarını tehdit edebilir, gelecek 20 yıl içinde su talebinin artması, AB’ye katılım da gerçekleşirse, sektör talepleri ve turizm yoğunluğuyla su kullanımında artış olabilir ve su riskini azaltmak için sulama alanları açılırken tasarruf gerekir. Geleceğe yönelik strateji belirlenmeli, çarpık sanayileşme ve kentleşme önlenmeli, doğal SİT alanı içindeki yerleşim yerleri kaldırılmalı, yapay su rezervleri kurulmalı, AB ile uyumu düzenlemeler yapılmaya çalışılmalıdır (Bekmez ve Karataş, 2006: 136). İklim değişimi politikalarının, örneğin gelişmekte olan ada ülkelerinin turizm gelirlerine olumsuz etkisi de olabilir (Gössling; Peeters ve Scott, 2008).

uyumunun tamamlanması, veri toplanması, kurumsal, yönetsel²⁰ ve izleme kapasitelerinin güçlendirilmesi, sürdürülebilir kalkınma ilkelerinin bütünleştirilmesi istenmektedir. Türkiye'nin Avrupa Çevre Ajansı ile Avrupa Bilgi ve Gözlem Ağı'na katılımına ilişkin yasa yürürlüğe girmiştir (Resmi Gazete: 28 Ocak 2003).

2.2 İşyerlerinde insan sağlığını korumak gerekmektedir. Çalışan nüfusun yaşantısını ve sağlığını doğrudan etkilemesi nedeniyle, işyerlerindeki 'gürültü, titreşim, ısı, nem, aydınlatma ve tozlar' gibi çevresel unsurların iş kazalarını azaltmak ve insan sağlığını korumak açısından denetimi gerekmektedir (Camkurt, 2007). Öte yandan, sanayi kuruluşlarının çevreye etkisi de önem taşımaktadır. ABD²¹ ve

²⁰ İdari kapasiteye bakımından, Çevre Bakanlığı ve Orman Bakanlığı'nın birleştirilmesi ve güçlendirici önlemler alınması çabaları görülmekteyse de; "uygulama ve yetki örtüşmesi" sorununa dikkat çekilmektedir. Bilimsel destek sağlanması için özel bir komisyonun kurulması konusunda bir yönetmelik kabul edilmiştir (AB Raporu, 31-32).

²¹ Ekonomik gücü olan ve çevreye duyarlılıkla (bir anlamda geleceğe) yatırım yapan ABD'de, çevrenin korunması işbirliği örneği: Çevre Koruma Kurumu (bir anlamda Bakanlığı: Environmental Protection Agency (EPA)) ve ABD Deniz Kuvvetleri (USA Navy) tarafından maddi olarak desteklenen, Michigan Üniversitesi İnşaat ve Çevre Mühendisliği (Civil and Environmental Engineering: "inşaa etmek ve korumak olgularını bir arada" barındıran) çalışma grubu 2 profesör, birkaç doktora öğrencisi ve doktoralı asistan ve de bir danışman firmadan oluşan, ufak çapta olmasına rağmen 2 milyon dolarlık büyük bütçeli ve süresi 4-5 yıl olarak belirlenen bir proje alanı, "Washington DC yakınlarında Anacostia River", fabrikalar ve sanayi gelişim bölgesidir. Uzunca süre sanayi atıkları süreçten geçirilmeden nehre bırakılmıştır. Artık kirliliğinin önüne geçilse de, nehir oldukça sağlıklı bir durumdadır (yüksek miktarda PCB, PAH, metaller ve zehirli madde içerir). Özellikle nehir tabanındaki sediment olarak adlandırılan toprak/kum/çamur tabaka bu maddelerin çoğunu barındırır ve kirliliğin azalma oranı düşüktür (diğer bir deyimle, organik kaynağı bol olan mikroplar sürekli olarak metan ve karbondioksit gazı üretir). Nehirdeki debi ve gaz oluşumu ile stabilizasyonu etkilenen nehir tabanından, suya sürekli zehirli madde karışır ve varlığını sürdürür. Bunun engellenmesi için geçmişte kullanılan yöntem nehir tabanındaki sedimentin "ekskavasyon yöntemi" ile çıkarılıp alınmasıdır (nehir/deniz dibini tarama: dredging). Ancak bu işlem yöntemi gereği su kolonuna çok miktarda madde karışmasına yol açar, kirliliği tetikler. İkinci olarak, çıkarılan sedimentin ne yapılacağı sorunu gündemdedir; bir yere gömülmeden ya da yüzeyde bırakılmadan önce belirli bir süreçten (process) geçirilmesi gerekir (bu yöntem halen kullanılmakta ve geliştirilmeye çalışılmaktadır). Ancak, daha iyi görünen alternatif yöntem ise "capping" olarak adlandırılır. Toksik sediment olduğu yerde bırakılır ve üzeri temiz bir kum tabakası ile kapatılır. Bu tabakanın uzun dönemde stabilitesini etkileyecek parametreler göre seçimi yapılır. Ayrıca başka bir alternatif, "aquablok" gibi tabaka ile kapama (capping) teknolojileri geliştirilmesidir. "Aquablok" su altında "hydration" sonucu katı (rigid) bir tabaka haline gelen kil (clay) kaplı ufak boyda taşlardan oluşur (yanlış hesaplamalar sonucu başarısızlıkla sonuçlanmış deneyler (capping) yapılmıştır). Aslında "Anacostia River"da bu tekniklerin bir kısmı, yeterli bilimsel çalışma yapılmadan ve doğrudan küçük alanlarda uygulamaya geçilmiştir. Araştırmalar, bu teknolojinin tasarımının etkililiği (effectiveness) (çeşitli parametreler altında stabilitesi) üzerinde durmakta, nehir tabanından getirilen sediment, laboratuvarında sürekli incelenip

AB’de örneğin kimya sanayi kuruluşları ile yörede yaşayanlar arasında “iyi komşuluk” anlaşmaları imzalanarak, vatandaşın ya da gönüllü kuruluşların sanayi kaza ve kurtarma planlarını inceleyip geliştirilmesine katılımı; çevre kirlilik etkisi bilgilerine erişmesinin sağlanması gibi konular saptanabilmektedir (Gunningham, Grabosky, Sinclair, 1998: 100). Kamu yönetimi özellikle küçük işletmelerde, çevre uzmanı danışmanlık desteğini teşvik edebilir, başarılı firmaların tanıtımını yapabilir, çevreye duyarlı ürün ve hizmetleri “kamu alımlarında tercih edebilir (Gunningham, Grabosky, Sinclair, 1998: 122). Neyse ki, “kirletme lisansı (belgesi) gibi eski yöntemler tamamen bırakılmıştır ancak, doğal olarak, ister geleneksel ister piyasa modelleri olsun, bir kamu politikası ya da yöntemi, çevre korumada tek başına yeterli olmayabilir.

2.3 Hangi çevre koruma yönteminin uygun olacağı özgün koşullara bağlıdır.

Hangi uygulamanın ve çevre koruma yönteminin daha iyi olacağı, belirli bir çevre sorunun özelliğine, toplumsal, siyasal ve ekonomik bağlamına (Stavins, 2002: 46), toplumun katılımına²² da bağlıdır. Bu da Türkiye açısından, yörenin sorununa yetkin biçimde yanıt arayabilecek olan “valilik” kurumunun ‘başı çektiği’ “il yönetimi²³ çevrenin korunması eğitimi ve araştırma ofisi” gibi bir modelin uygulama olanağının²⁴ vurgulanmasını en azından tartışmaya açmayı gerekli kılmaktadır. Sürdürülebilir kent için, kent planlamasında tasarım, standart, koruma ve yönetim bağıntısının kurulması, çevre korunmasını gözeten, düzenli, korunaklı, toplumsal ve kültürel etkinliklere yer verebilen ‘iyi bir politika’ oluşturulabilmelidir. Çevre güvenliği açısından, kamerayla izlenen ve gerektiğinde müdahale edilen, güvenilir

---

bilgisayar modelleri denenmekte, ancak, parametre belirsizliği sonuç alınmasını güçleştirebilmektedir (Kavcar, 2007).

²² Örneğin, ABD’de genelde çevre konularına özenin gitgide arttığı gözlemlenmekte, hemen herkes az da olsa üzerine düşeni yapmaya çalışmakta. “en az” düzeyde bir etkisi olsa bile geri dönüşüm (recycling) çok yaygın olarak uygulanmaktadır. Ayrıca, yerel gönüllü çalışmalar yaygınlaşmaktadır: Örneğin, kültür düzeyi üniversite olmasından dolayı oldukça yüksek bir küçük kent olan Ann Arbor’a değinilebilir. “katılımcıları duygusal olarak etkileyen” gönüllü (ancak, her şeyin çok iyi organize edildiği) bir etkinlik yapılmaktadır: Kentin içinden geçen ve etrafı yemyeşil yapan “Huron Nehri (River)”nin sağlıklı olup olmadığını tespit için gönüllülerden yardım istenmiştir: Gruplar halinde, çeşitli bölgelerde nehir tabanından alınan örneklerde böcek aranmış ve toplanmıştır. Bu organizmaların çokluğu ve çeşitliliği biyologlara nehrin yıllar içerisinde sağlık takibi için bir temel oluşturur. Ve her yıl bu gönüllü etkinliğe belki de yüz kişi katılır (Kavcar, 2007).

²³ Çevre ve Orman Bakanlığı (www.cevreorman.gov.tr/) , illerin çevre durum raporlarını ayrıntılı biçimde, örneğin Ankara ili için 2004 yılında 579 sayfa (www.cedgm.gov.tr/icd_raporlari/ankaraicd2004.pdf) yayınlamıştır.

²⁴ Örneğin, emekli vali Sayın Ziya Çoker, valiliğin, çevre korumada eşgüdüm konusunda uygun ve yeterli bir kamu yönetimi birimi olduğu görüşündedir (Kendisiyle 7.3.2007 tarihinde yapılan görüşme).

sistemler kurulması gerekebilir. Çevrenin korunmasında etkili olunabilmesi, bilimsel analiz verilerinin değerlendirilmesi; güvenlik birimleri, kamu yönetimi, belediyeler ve toplumsal kurumlar arasında eşgüdümü, yapısal, sosyo-ekonomik ve eğitimsel önlemlerin alınması ve işbirliği sağlanmasıyla mümkün olabilir. Bu alanda yeterli bütçelerin ayrılması ve gerekli kaynakların bulunması da işbirliğini zorunlu kılmaktadır. Nüfus ve görevleri bakımından önemli yönetim birimlerinin, çağdaş yurttaşlık eğitimi ve bilinci geliştirmede diğer kuruluşlarla yardımlaşması yerinde olur, hemen her ilde bir üniversite bulunması bu anlamda değerlendirilebilmeli, çevrenin korunmasında yönelik programlara yer verilebilmelidir.²⁵

2.4 Bütünleşik bir kamu hizmeti geliştirilmesinde, ilgili kesimlerin desteği alınmalıdır. İl öncelikleri bağlamında “çevrenin korunması politikasının” merkezi birimlerle eşgüdüm içerisinde²⁶ belirlenmesinde yarar vardır. Personel eğitim

²⁵ Örneğin, bkz.: ABD’de New York Üniversitesi (State University of New York) (Türkiye Program Müdürü Lori Thompson’dan alınan bilgi, Eylül 2007), “çevre politikası ve kamu yönetimi” alanında çeşitli eğitim programları sunmaktadır: Buffalo kampüsü’nde mühendislik ağırlıklı ve çevre politikaları seçmeli derslerinin içeren Çevre Mühendisliği (http://www.csee.buffalo.edu/ugrad_acad_ee_curr.shtml), Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde çevre politikalarında uzmanlaşan Çevre Çalışmaları (http://cas.buffalo.edu/programs/idp/ugrad/undergraduate/environ_studies.html);

Albany kampüsü’nde Rockefeller Kamu İşleri ve Politikası Koleji (<http://www.albany.edu/rockefeller/degreetoprograms.htm>) çevre ve toplum odaklı lisans programları (http://www.albany.edu/rockefeller/pad/pad_undergrad_ba.htm), çevre politikasına yoğunlaşan Kamu İşleri ve Politikası Master programı (http://www.albany.edu/rockefeller/pad/pad_mpp.htm).

²⁶ Merkezi yönetim ile yerel yönetim birimleri arasındaki ilişkiler çeşitli yollarla gelişebilir: Bilgi alışverişi, düzenli mali raporlar ve diğer etkinlik raporları biçiminde olabilir (Hearle ve Mason, 1963: 20-22). Merkezi yönetim ise, bilginin işlenmesi, yerel yönetimlere danışmanlıkta bulunmak, çeşitli işlevsel alanlarda teknik yardım sağlamak gibi katkılar sunabilir. Teknik yardım ve karşılıklı bilgi alışverişinin ötesinde, resmi ilişkiler şöyle sıralanabilir:

1. Merkezi yönetimin onay ve denetimine tabi yetki devri,
2. Kamu sağlığı ve gönencinin korunmasında merkezi yönetimin belirlediği standartların yerel uygulamasının denetimi,
3. Merkezi parasal yardımların belirli yerel işlevleri teşvik ve desteklemesinden kaynaklanan ilişkiler,
4. Merkezi yönetimce toplanan fonların yerel yönetimlerle paylaşılmasında, yerel yönetimlerin harcamalarına ayrıntılı yasal kısıtlar uygulanması.

Buna karşılık, yerel yönetimlerin de, siyasal süreçle merkezi yönetim siyasaları üzerinde önemli etkileri olabilir. İller ve yerel yönetimler arasında işbirliği de merkezi yönetimce teşvik edilebilir, çünkü hızlı kentleşme ve çevre sorunlarının çözümü, ‘geniş coğrafi etkisi’ ve coğrafi sorumlulukların geçişiyle, bir tek yerel yönetim biriminin boyutlarını aşabilmektedir. Bununla birlikte, kamu kurum ve kuruluşlarının çeşitliliği ile kamu yönetiminin çalışma sisteminin karmaşıklığı artmaktadır. Aynı biçimde, kamu yönetiminin nasıl olması gerektiği üzerine görüşler de farklılık gösterebilmektedir. Bazı kamu yönetimi yaklaşımları, kamu mallarında ‘ürün yeterliliğini artırma-

politikası saptanıp ilgili bir büro oluşumu ve personel-bütçe ile desteklenmesi düşünülebilir. Valiliğe (ve üst birimlere) sürekli ve düzenli raporlama sisteminin kurulması, bilgi ve belge yönetim sistemi ile e-rapor sistemini çağrıştırabilir. İlgili bakanlıkların projeleriyle uyumlu programlar geliştirilmesi ve öneminin kaymakamlıklara aracılığıyla daha alt birimlere de anlatılması, “yaygın etki” açısından önemsenmelidir, ilgili kurumlara ve toplum kuruluşlarına “bilinçlendirme eğitimi” verilmesi de böylesi çabalarla desteklenebilir. Belki bu yolla, denetim yöntemleri de geliştirilebilir. “Çevre kalitesinin ve koruma hizmetlerinin verimliliğinin artırılması, zaman ve emek tasarrufu sağlanması, hızlı ve kolay iletişim ile eşgüdüm ve işbirliği yeteneğinin artırılması, ilgili birim/uygulama/projeler arasında bütünlük sağlanması, hizmet sığasının geliştirilmesi ve standart sağlanması, hızlı karar ve önlem alma sisteminin geliştirilmesi, gerekli teknoloji ve donanım yatırımlarının yapılabilmesi sağlanabilir.

Çevre sorunları “sınır tanımayabilir”; gerektiğinde tüm birimler/kurumlar işbirliği planını oluşturmalıdır. Örneğin, toprak su hizmetleri merkezi yönetimle bağlantılı düşünülmelidir. Tahlil ve analizler tarım il müdürlüğü ve il özel idaresi ile yapılmalıdır, ancak “**teknoloji geliştirme işlevi**” önemli bir gereksinim olarak durmaktadır (Karayalçın, 2007: 40): Tohum geliştirme ve ıslah çalışmaları, denenmesi ve sonuç alınması gibi çalışmalar, hem merkezi hem yerel yönetimlerin hizmet üstlenmesini gerektirebilir. Norm ve standartlar oluştuğça, görev üstlenilmesi yöntem ve ilkeleri geliştirilebilir.

4. İl Çevre Korunması Eğitim ve Araştırma Ofisi Modeli

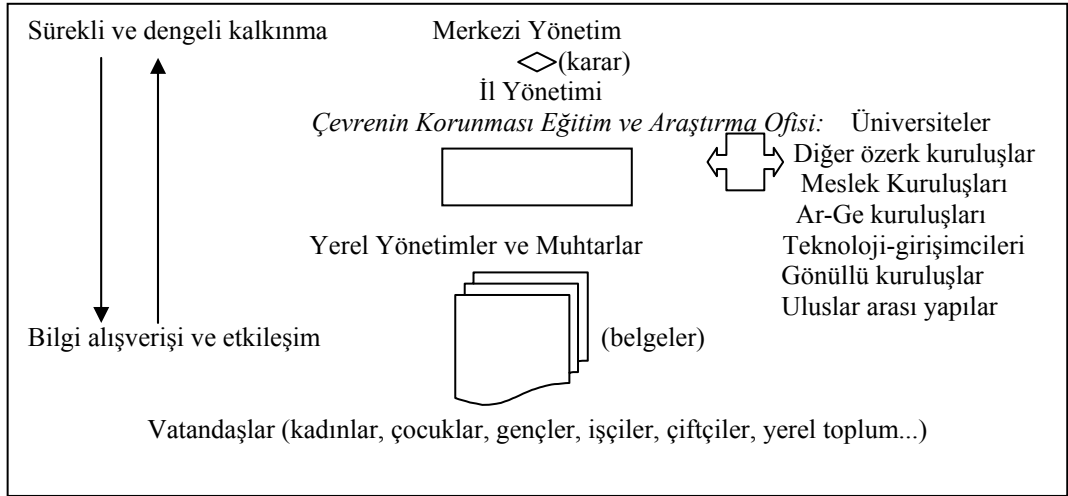
“Türkiye, merkezi yönetim kuruluşu bakımından, coğrafya durumuna, ekonomik koşullara ve kamu hizmetlerinin gereklerine göre, ‘yetki genişliği’ ilkesiyle yönetilen illere; iller de ilçe gibi diğer kademeli bölümlere ayrılır (Anayasa md. 126). İl yönetiminde Vali, devleti, hükümeti ve bakanlıkları temsil ederek, kamu kurum ve kuruluşlarının eşgüdümlü ve uyumlu çalışmasını sağlar. Yerel yönetimler üzerinde merkezi yönetimin temsilcisi olarak denetimde bulunur. Çevrenin korunmasında, valilik ve ilgili kurumlar işbirliği modelinde rol alabilir; Çizim 1’de genel olarak belirtilen hatlarıyla, sistemin alt unsurları, “il çevre müdür-

---

yı’ hedeflerken, toplum denetimini en aza indirgemesi, hizmet yeterliliğine pek etkide bulunmamasını tercih etmektedir. Diğer bazı yaklaşımlar, toplumsal görüş ve dileklerin doğrudan (aracısız) kamu kurumlarına sunulmasında toplum katılımını amaçlamaktadır. Vatandaşların geleceklerini belirlemede söz almak ve kamu yönetiminin işleminde etkide bulunmak üzere ‘yeteneklerini’ geliştirmeleri, yurttaş-yönetim uzaklığına neden olmaksızın; birer kamu görevlisi ya da yöneticisi gibi olumlu rol üstlenmesi de beklenmektedir (Apan, 2004: 17’de La Porte vd., 2002).

lûgü'ne destek olacak biçimde, veri tabanı oluşumuna da katkıda bulunabilir, “çevrenin korunması eğitimi ve araştırma ofisi, ilgili birimlerle eşgüdüm geliştirerek il sorunlarına, vatandaşların da desteğiyle çözüm üretebilir.²⁷ Merkezi yönetimin, planlı sürdürülebilir kalkınma ve çevrenin korunması çalışmalarının, mali destek, çevreye duyarlı teknoloji üretimi (ya da transferi), dengeli kalkınmada bilime öncelik vermesi, eğitim ve kamu duyarlılığını geliştirmesi, ulusal kurumların geliştirilmesinde uluslar arası işbirliği, yasal araç ve kurumsal yapıları geliştirmesi, kalkınma ve çevrenin korunmasında veri ve bilgi alışverişi gibi sistemi genelde ve temelde oluşturması gereği açıktır (Keleş ve Hamamcı, 2002: 198-199). Valilik yetkisinde, ilgili kurum ve kuruluşlar ile vatandaşların katılımı, bütçe planlamasında dikkate alınarak ödenek miktarına yansıtılıp ödüllendirilebilir. Valilik ve gözetiminde, özellikle hemen her ilde bulunan üniversitelerle birlikte ve de öğretim üyelerinin hem bilimsel hem mesleki etik anlamda katkısı alınabilmelidir. Oluşturulabilecek olan “Çevrenin Korunması Eğitim ve Araştırma Ofisi”, merkezi yönetimden alacağı ivme, destek, uygun ortam ve yönlendirme doğrultusunda; “ildeki koşullar ve ilgili toplumsal birimlerle desteğin geliştirilmesinde etkin rol üstlenebilir:

Cizim 1: İl Çevre Korunması Eğitim ve Araştırma Ofisi Modeli

²⁷ Tüm vatandaşların “çevrenin korunmasına” katkıda bulunmak isteyeceği açıktır. Ancak, özellikle “Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Fonu”ndan yardım alan veya “Yeşil Kart” ile sağlık yardımı alan vatandaşlardan “yarı-gönüllü” görevler almaları çağrısı yapılabilir ve çevre korunması çalışmalarına katkıları alınabilirse, hem “karşılıksız yardım” almakta olan vatandaşın sosyal-psikolojik durumuna bir denge; hem de ilgili konulara işgücü desteği sağlanabilir.

İl yönetiminde, yerel yönetimler²⁸ ve diğer yerel birimler arasında ‘yatay ve demokratik biçimde’ yeni ilişkiler sistemi örnekleri de görülebilmektedir. ‘Katılımcı, hesap vermeye ve demokratik denetime açık yönetim anlayışıyla’, dernekler, vakıflar, meslek odaları, sendikalar, ‘toplumsal sorumluluk taşıyan’ özel kesim kuruluşları, basın-yayın kuruluşları, yurttaş girişimleri gibi gönüllü kuruluşlarla ‘ortaklık’ kavramı geliştirilmeye çalışılmaktadır (Emrealp, 2004: 39). ‘Seçimle işbaşına gelmekle birlikte merkezi yönetimin bir uzantısı olan mahalle muhtarlıkları ile belediyeler arasında bağ kurulması’ amaçlanmalıdır. Vatandaşlar ve muhtarlıklar arasında da “çevrenin korunmasında” işbirliğini geliştirme çalışmaları artırılabilir. Sorumlulukların en uygun alt kademeye devredilmesi, belde halkına yakın yönetimde, toplumun ve bireylerin de ‘sorumlulukla davranmasıyla’, toplumsal bilinç gelişebilir.

5. İşbirliğinde Sorunlar

Kamu ve özel kesimler arası işbirliği, kamu yönetiminin niteliğini, ‘en azından ortak siyasa ve programlar açısından’ değiştirmektedir. Kamu kurumlarının temsilcileri, diğer kesimler ve kurumlardan gelen temsilcilerle, sorunların çözümü, strateji belirlenmesi ve siyasa oluşturulmasında bir araya geldiklerinde, bir tür ‘ortak’ durumuna indirgenebilmektedir. Bu noktada, “kamusal amaç”, kamu sorumluluğu”, “vatandaşlık hakları” gibi değerleri “amaç” olarak vurgulamayı sürdürmek gerekmektedir (Aksoy, 2004: 47). Kamu kurumu temsilcisi, ‘grubu toplantıya çağırıp oturumu açan kişi (convener) rolünü yerine getirmekle birlikte, sürecin başlamasıyla, diğer birçok katılımcının arasında yer almaktadır’. Kamu görevlileri, ‘eskisi gibi teknik uzmanlık tekeline’ sahip olmak durumunda değildir, bilim insanları, araştırmacılar, toplumsal gruplar gibi birçok etkileşen, gerekli bilgi ve veriyi sağlayabilir. Geçmişte, kamu yönetimi bir programı başlatmakta gerek duyulan kaynakları elinde tutarken; günümüzde, diğer kurum ve kaynakların da harekete geçirilmesi istemiyle, ‘mali kaynak ve dolaylı denetimi bir dizi kamu, özel ve diğer kurumlara dağılmış’ durumdadır. Kamu programlarının ‘uygulanması da yalnızca kamu kurumlarınca değil; anlaşmaya varan ve işbirliği yapan çeşitli kaynak sağlayıcı kuruluşların sürece katılımıyla’ yürütülebilmektedir. Böylesi değişimlere karşın; kamu yönetiminin rolünün çok azaldığı düşünülmemelidir; kamusal sorunlara ve çözümlere yaklaşımda ‘yasal görevi dolayısıyla, çekirdek rolü üstlenmekte, kural ve işleyişi belirlemede önemli yasal yetkiyi taşımakta, sorunlara yaklaşımda gereken veri

²⁸ Gelişmekte olan ülkelerde, iyi kullanılan yetkili düzenlemeler, yeterli kurumsallaşma koşulları, mükemmel yönetim düzeyi, gerekli mali kaynaklar, uygun kamu personeli, ölçek ekonomisinin sağlanması gibi “gerekli ve yeterli” koşulların bulunmadığı durumlarda, yerel yönetimlere görev ve yetki aktarımının sorunsal olabileceği uyarısı yapılmaktadır (Bueno, 2007: 17).

ve bilimsel bilgiyi elinde tutmakta, kesimler arası işbirliğinde her zaman anahtar rol oynamaktadır' (Agranoff, 2003: 9-10).

Kurumlar-arası işbirliği yönetiminde, Agranoff (2003: 28-31), kamu yöneticileri için şu ilkeleri önermektedir: Hem kendi kurumunun hem de işbirliğiyle oluşturulan yapının temsilcisi olmalı, yönetsel yükün paylaşımında üstüne düşen görevi almalıdır, belirlenen gündemin eşgüdümü (orkestrası) çerçevesinde işlev yürütmeli, paylaşılan uzmanlığa dayalı yetkiyi tanımalıdır, kurumsal işbirliğinde alınan kararlar dairesinde kalmalıdır, amacı korurken; yerine getirme ve uyarlama işlevini sürdürmeli, mümkün olduğunca yaratıcı olmalıdır, sabırlı olmalı ve kişiler arası iletişim becerilerini kullanmalıdır, mümkün olduğunca çok uzman görevlendirmeli, "çözüm bulma fırsatı, bilgi enginliği olasılığı, geniş katılım, ortak amaç için çalışma" gibi teşvikleri vurgulamalıdır.

Tartışma

"Çevre hakkı" var mıdır? "İnsan merkezli" özgürlük anlayışının aşılıp "dayanışma haklarının" ön plana çıkmasıyla; doğal çevre ve ortamın bir bileşeni olan insanın, hak öznesi konumunu artık tekeline tutmadığı belirtilmektedir (Kaboğlu, 1996). Türkiye'de izlenen "çevre politikasının" kapsamı nedir? Kimi yazarlar, "önce gelişme, sonra çevre" yaklaşımının, yerini "gelişme ve çevre arasında denge" düşüncesine bırakmasında, konuya sahip çıkılmasının önemli olduğunu vurgulamaktadır. Anlayış değişikliğine karşın, zengin ülkelerle yoksul ülkeler arasında görüş ayrılıkları, çıkar çatışmaları, zengin ve sanayileşmiş ülkelerin, diğerlerine karşı etik sorumluluklarını yerine getirmekten kaçınmaları, gelişmekte olan ülkeler ise, kendi politikalarını üretirken, çevrenin ekonomik, toplumsal, yönetsel ve felsefi yönleriyle incelemektedir (Keleş ve Hamacı, 1995).

"Ulusal bir çevre korunması politikası" için, kamu yönetiminde işbirliği önemli ve gereklidir, ancak gerekleri yapılabilecek midir?:

1. "Çevresel kirliliğin önlenmesi ve denetimi gereklidir,"²⁹
2. Bu konuda inceleme, araştırma ve eğitim sistemiyle desteklenmesi düşünülmelidir,
3. Gerekli teknolojinin geliştirilmesi için çaba gösterilebilmelidir.

Ayrıca, 'gönüllü kuruluşlar, sendikalar, kamu meslek kuruluşları ve diğer uzmanlar' ve vatandaşlarla işbirliği modeli geliştirilmesi sistem bütünlüğüyle ge-

²⁹ Çağdaş yönetimde, denetim "planlama" ile birlikte ele alınmalıdır (Ertekin, 2004).

lişikçe, ulusal yaşantı kalitesi' (Toprak, 2004) dengeli biçimde artabilir. Karbon-dioksit harcayan yeşil örtü ve ormanlar³⁰ korunabilecek midir? Enerji tasarrufu ve bu konuda standartlar sağlanabilecek, toplumsal dinamikler bu yönde harekete geçirilebilecek midir? Çarpık sanayileşme ve kentleşmeye son verilebilecek midir? Topraklar korunabilecek midir? Su kullanımında tasarruflu teknikler ve gerekirse deniz suyundan tatlı su elde etme yöntemleri geliştirilebilecek midir? Ozon tabakasına zararlı kimyasal maddelerin kullanımı ve üretimi her ülkede azaltılabilecek midir? Biyo-çeşitlilik korunabilecek midir? Doğal kaynaklar ve çevrenin, "taşımaya" kapasitesi üzerinde zorlanmasından vazgeçilebilecek midir? Çevre etiği yaygınlaşabilir mi? Nüfus artışı üzerinde önlem alınabilir mi? Koruyucu yasal düzenlemeler uygulanabilir mi?³¹ Koruyucu teknoloji geliştirilebilir mi? "Tüketim ve yararlanma" yerine; "koruyucu ve paylaşımcı", tüketimi sosyal statü göstergesi olarak kabul etmeyen bir "insan uygarlığı" anlayışı gelişebilir mi? (Çepel ve Er-
gün, 2004: 32-38).

Toplumun çevre değerleri korunup geliştirilebilecek ve bu yük adil paylaşılabilir midir? Düzeltimci (reformcu) mu, yoksa reform karşıtı çevre koruma politikaları mı benimsenmelidir? Merkezi yönetim mi; eğitimli bireyler mi daha etkin rol oynayabilir? Sivil toplum kuruluşları mı daha etkin olmalıdır? Tedavi edici mi, onarımcı mı, önleyici (ekonominin eko dengeyi gözetken modernleşmesi) politikalar mı benimsenmelidir? (Keleş ve Hamamcı, 2002: 315-324).

Kamu yönetiminin gelişimi sürerken, rolünün azaldığı düşünülmemelidir; kamusal sorunlar ve çözümlerde, 'yasal öz-görevi üstlenen, kural ve işleyişi belirlemede yetkili, gerekli veri ve bilimsel bilgiyle, kesimler arası işbirliğinde her zaman rol oynamaktadır. Bu anlamda, il yönetiminde valinin rolü, son yıllarda çeşitli yasal yapısal yeniden düzenlemelerle biçimlendirilmeye çalışılırken; "yellik" adına merkez-yerel dengesini göz ardı etmemek gerekebilir, hatta yeni baştan yine gerekirse, valinin konumunu güçlendirecek yasal düzenlemeler dikkate alınabilmelidir. Çevrenin korunmasında da, vatandaşlık bilinci gelişimi, kamusal kaynaklar ve malların israfının önlenmesi, doğru ve yerinde kullanımı, kamu kaynaklarının etkililiği, eğitim ve araştırma konularında örnek çalışmaları üstlenmesi söz konusu olabilir.

³⁰ Gezegeenin orman alanlarının yaklaşık %1'i 2000 ile 2005 yılları arasında, ekonomik kalkınmanın bedeli olarak kaybedilmiştir (Magazin on European Research, 2006: 24).

³¹ Düzenleme politikalarının etkisini geliştirmeye ve karar oluşturmaya etki yapan unsurları belirlemeye yönelik "etki analizi", mevzuatımızda yerini almıştır (Ekici ve Çelik, 2007).

Kimi yazarlara göre, çevre sorunlarının sorumlusu “teknoloji” iken; kimi-leri, ancak teknolojinin çözüm getirebileceğini savunabilir. İster bilgi teknolojisi, çevreyi korumaya yönelik ya da duyarlı teknoloji olsun, yeni teknolojilere toplu-
mun hızla kucak açacağını beklemek de fazla iyimserlik midir? Başat ve yerleşik siyasal ve ekonomik gruplar, kendi çıkarlarının iyi korunmasını güvenceye alın-
caya dek teknolojik yeniliği yavaşlatabilir mi? (West, 2007: 6). “Düz biliminsanları, bilimi popüler kılmak yerine; kamuya yaymak konusuna ağırlık verdikçe ve medya tartışmaları ile müze çalışmalarında yer aldıkça, dönüşümü oldukça etkileyebilir” mi? (Shiele, 2006: 18). Gelişen teknoloji ve değişen felsefi değerler, çevrenin ve kentlerin yenilenmesi ve iyileştirilmesini sağlayabilir. An-
cak, kentte yaşayanlar hem vatandaş, hem de meslek uzmanlığı olarak kentle ilgi-
lenebilmelidir: Kent plancılar, mimarlar, yöneticiler, çevre gibi alanlarda uzman-
ların görüşlerini değerlendirebilen kurumsal yapılarla çevrenin korunmasını başa-
ran, sürdürülebilir nitelikli” kentler³² geliştirilebilir. Ancak, kimi yazarların işaret ettiği sorunları dikkate almaya değer: Kent planlamasında, Tanzimat’tan Cumhu-
riyet’e “sıkılğan”, Cumhuriyet’in başlangıcından 1950’li yıllara “radikal”, 1980’lere kadar ise “popülist bir modernite projesinin” etkili olduğu, 1980’li yıl-
lardan sonra modernite projesinin hızla aşındığı öne sürülmektedir (Tekeli, 2001):
“Hızlı kentleşme, kentsel gelişmeyi emrivakiler halinde gelişen çözümlere yön-
lendirmiş; planlamada araçsal rasyonelliğin yerini alan iletişimsel rasyonellik ara-
yışları, çoğulcu katılımcı planlama pratiklerinin gelişmesine ve kentsel tasarımın
ön plana çıkmasına neden olmuştur”. Türkiye’de çevreye ilişkin “toplumsal eği-
limlerin” araştırılması gereği (Tuna, 2007) ile kamu yönetimi, coğrafya, siyasal
bilimler, biyoloji, hukuk gibi bilim dallarının ilgilenmesi gereken çok-disiplinli
bir alan olarak “Türkiye çevre sorunları”, tüm eğitimcileri ve öğrencilere de anla-
tılabilmelidir (Güney, 2004).

---

³² Kentlerde çevrenin korunması, toplum sağlığı ve trafik de kapsamak üzere çeşitli konuların incelenmesini gerektirmektedir. Örneğin, petrol fiyatlarının artışı gibi ekonomik zorunluluklar, Amerikalı tüketicileri benzin ve elektrikle çalışan “hybrid” (melez) daha küçük boyutlu özel oto-
mobillere (ki bu tür modelleri Amerikan yerli sanayi henüz üretmediğinden, yabancı üreticilerin teşvik edilmelerini istememektedir...) yöneltmekte, çevresel ve toplumsal yararlar görülür olma-
ktadır. Ancak, öte yandan, Roma, Paris ve Londra Belediyelerinin büyük özel araçları kente almama
gibi karşı girişimleri, bazı ülkelerdeki otomotiv sanayinin baskısıyla karşılaşmaktadır (Karasu,
2005).

Kaynakça

- Agranoff, Robert (2003) *Leveraging Networks: A Guide for Public Managers Working across Organizations*, Arlington: IBM Endowment for The Business of Government (New Ways to Manage Series).
- Akbulut, Ural (2008) “Rapor Yokmuş: Gökçek Suçüstü Yakalandı”, *Cumhuriyet*, 12 Haziran: 6.
- Akbulut, Ural (2008) “Analiz Sonuçlarında Fotomontaj Yapılmış”, *Hürriyet Ankara*, 14 Haziran: 13.
- Aksoy, Şinasi (2004) “Kamu Yönetimi Nereye Gidiyor? Bir Durum Saptaması”, II. Kamu Yönetimi Forumu Bildiriler Kitabı (Yayına Hazırlayan: U. Ömürgönülşen ve M.K. Öktem), Hacettepe Üniversitesi, Ankara:.
- Alford, John and Richard Speed (2007) “Client Focus in Regulatory Agencies”, *Public Management Review*, 8, 2: 313-331.
- Apan, Ahmet (2004) “Web (İnternet) Çağında Demokrasi ve Bürokrasi”, *Türk İdare Dergisi*, 443, Haziran: 1-19.
- Ateş, Yılmaz (2008) “Halkı Kobay Yaptılar”, *Cumhuriyet*, 12 Haziran: 6.
- Ayman-Güler, Birgül (2003) “Yönetişim: Tüm İktidar Sermayeye”, *Praksis*, 9, Kış-Bahar: 93-116.
- Bekmez, Selahattin ve Karataş, Muhammed (2006) “Türkiye ve Avrupa Birliği’nin Jeo-Ekonomik Açından Kullanılabilir Su Kaynaklarının Karşılaştırılması”, *Tisk Akademi*, 1, 1: 124-138.
- Bueno, Antonio Lecina (2007) “Corruption and Decentralization of Sub-National Governments: A Study of 25 Countries”, European Group of Public Administration Conference, Madrid, 19-22 September.
- Bonser, Charles F., Eugene B. McGregor Jr.ve Clinton V. Oster Jr. (2000) *American Public Policy Problems: An Introductory Guide*, New Jersey: Prentice-Hall, (2nd Ed.).
- Camkurt, Mehmet Zülfi (2007) “İşyeri Çalışma Sistemi ve İşyeri Fiziksel Faktörlerinin İş Kazaları Üzerindeki Etkisi”, *TÜHİS İş Hukuku ve İktisat Dergisi*, 20, 6, 21, 1, Mayıs/Ağustos: 80- 106.
- Cumhuriyet (2007) *Ankara Eki*, 181, 21 Aralık.
- Çakar, Turhan (2007) “Tüketici Hakkını Arıyor: Nükleer Enerji Her Açından Büyük Tehlike”, *Cumhuriyet Ankara Eki*, 181, 21 Aralık: 9.

Çepel, Necmettin ve Ergün, Celal (2004) “Temel Çevre Sorunları”, *Jandarma Eğitim Dergisi*, 32, Aralık: 32-38.

Demir, İbrahim (2007) “Kabahaltler kanunu’nun 17. Ve 32. Maddelerinin Belediyeler yönünden Uygulanması ve Yorumu”, *Terazi Aylık Hukuk Dergisi*, 6, Şubat: 60-66.

Ekici, Birol ve Çelik, Mehmet (2007) “Düzenleyici Etki Analizi: Analiz Süreci ve Uygulama”, *Amme İdaresi Dergisi*, 40, 1, Mart: 135-158.

Emrealp, Sadun, *Türkiye Yerel Gündem 21 Programı: Uygulamalara Yönelik Ko- laylaştırıcı Bilgiler Elkitabı*, Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği Doğu Akdeniz ve Ortadoğu Bölge Teşkilatı (IULA-EMME), İstanbul: 2004.

EU, “Improving the Quality of Life for all Europeans”, March 2007 (http://ec.europa.eu/information_society/qualif/index_en.htm, 11.09.2007).

Ertek, Mustafa (2008) “Hıfzısıhha Ankara Suyuna Standartlara Uygun Dedi”, *Hürriyet Ankara*, 14 Haziran: 17.

Ertekin, Yücel (2004) “Çağdaş Yönetim ve Denetim”, *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1, 1: 55-67.

Frederickson, H. George (1991) “Toward A Theory of the Public for Public Administration”, *Administration and Society*, 22, 4: 395-417.

Gössling, Stefan; Paul Peeters ve Daniel Scot (2008) “Consequences of Climate Policy for International Tourist Arrivals in Developing Countries”, *Third World Quarterly*, 5, July: 873-901.

Gözübüyük, Şeref (2004) *Türkiye’nin Yönetim Yapısı*, Ankara: Turhan Kitabevi (8. B.).

Gunningham, Neil, Peter N. Grabosky, Darren Sinclair (1998.) *Smart Regulation: Designing Environmental Policy*, Oxford University Pres.

Güney, Emrullah (2004) *Türkiye’de Çevre Sorunları*, Ankara: Nobel Yayın.

Gürcan, Ergün (2008) “Hıfzısıhha’nın Tahlili Yeterli Sayılabilir mi?”, *Hürriyet Ankara*, 14 Haziran: 15.

Hearle, F.R. ve Raymound Mason (1963) *A Data Processing System for State and Local Governments*, The Rand Corporation, New Jersey: Prentice-Hall.

İnan, Demir (2001a) *Geçmişten Bugüne Enerji Kullanımı*, (1), Temiz Enerji Vakfı, Ankara.

İnan, Demir (2001b) *Güneşimizi Tanyalım*, (2), Temiz Enerji Vakfı, Ankara.

Keleş, Ruşen ve Hamacı, Can, (2005) *Çevre Politikası*, Ankara: İmge Yayınevi, (5. B.).

Kaboğlu, İbrahim Ö. (1996) *Çevre Hakkı*, Ankara: İmge Yayınevi.

Karasu, Ayşe Özek (2005) “Şu Modaya Bir An Önce Uyun 4x4’lerden Kurtulun”, *Hürriyet*, 21 Mayıs.

Karayalçın, Murat (2007) “Reform Üzerine”, *Yerel Siyaset: Röportajlar I*: 27-42.

Kavcar, Pınar Çakır (2007)“Kendisiyle e-ileti ile yapılan görüşme”, (Michigan Üniversitesi’nde bir çevre projesinde görevli doktora öğrencisi), (3.8.2007).

Keleş, Ruşen ve Hamamcı, Can (2002) *Çevrebilim*, Ankara: İmge Yayınevi, (4. B.).

Kılavuz, Hüseyin (2007) “Nükleer Enerji”, *Trafik*, 22, Ankara, Mayıs-Haziran: 14-17.

Knill, Christoph and Dirk Lehmkuhl (1999) “How Europe Matters: Different Mechanisms of Europeanization”, *European Integration online Papers (EIoP)*, 3, 7. <http://eiop.or.at/eiop/texte/1999-007a.htm>.

La Porte vd. (2002) “Democracy and Bureacracy in Web Age”, *Administration and Society*, 34, 4, September: 411-466.

Lipsky, Michael (1980) *Street Level Bureaucracy: Dilmmas of the Individual in Public Services*, Russel Sage Foundation.

Magazin on European Research (2006) “Payback for Growth – and”, 51, December, 24.

Magazin on European Research (2006) “Air Quality: The Scientist’s Revolt”, 51, December, 26.

May, Peter (2007) “Regulatory Regimes and Accountability”, *Regulation & Governance*, 1, 8-26.

Noponen, Jukka (2006) “Promoting Finnish Environmental Expertise”, *High Technology Finland: A World of Ideas and Innovations*, FACTE, Helsinki: 14-15.

Oktay, Şafak (2005) *Ekolojik Kentleşme ve Çevre Koruma*, Ankara: Lazer Ofset.

Osimo, David, S. Kluzer, M. Turk, and A. Nilsson (2007) *e-Government Research in the EU: Overview Report*, (Final Draft) (2nd April).

Öktem, M. Kemal (2005) “Sektörlerarası İşbirliği (Intergovernmental Cooperation)”, *Istanbul Conference on Democracy & Global Security 9-11 June 2005*, Turkish National Police, Foreign Relations Department, İstanbul: 644-650.

- Rodal, Alti (1993) “Managing Partnerships”, *Optimum-The Journal of Public Sector Management*, 24, 3: 49-63.
- Rodal, Alti ve Nick Mulder (1993) “Partnerships, Devolutions and Power-Sharing Issues and Implications for Managers”, *Optimum-The Journal of Public Sector Management*, 24, 3: 27-48.
- Savcıözen, Ramazan (2007) “Çankaya Dışında Asansör Denetimi Yok”, *Cumhuriyet Ankara Eki*, 181, 21 Aralık: 4.
- Serdaroğlu, Mehmet (2008) “Endişeliyim”, *Hürriyet Ankara*, 14 Haziran: 17.
- Shafritz, Jay M., A. C. Hyde, and S. J. Parkes (2004) *Classics of Public Administration*, USA: Thomson, Wadsworth.
- Shiele, Bernard (2006) “A Straight Scientist can Create Quite a Stir”, *Magazin on European Research*, 51, December, 18-19.
- Smith, R. F. I. (2004) “Focusing on Public Value: Something New and Something Old”, *Australian Journal of Public Administration*, 63, 4, December: 68-79.
- Stahl, O. Glenn (1983) *Public Personnel Administration*, New York: Harper & Row Publishers (8th Ed.).
- Stavins, Robert N. (2002) “Experience with Market-Based Environmental Policy Instruments”, *Handbook of Environmental Economics*, Ed. Karl-Göran Maler and Jeffrey Vincent, General Ed. Kenneth Arrow and Michael Intriligator, Amsterdam: North Holland/Elsevier Science. (<http://www.feem.it/NR/rdonlyres/3F8CE1E7-339C-4B91-B3AE-825058520E39/342/5202.pdf>, 28.08.2007.
- Tekeli, İlhan (2001) *Modernite Aşılırken Kent Planlaması*, Ankara: İmge Yayınevi.
- Toprak, Zerrin, “2004 Tarihli 5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanununda Büyük Londra Yönetimi Kanunu Etkisi (1999) ve Yapısal Analiz” [www.kamuyoneti mi.org.tr.tc](http://www.kamuyoneti.mi.org.tr.tc), 29.12.2004.
- Tuna, Muammer (2007) *Türkiye’de Çevrecilik*, Ankara: Nobel Yayın.
- West, Darrell (2007), *Digital Government: Technology and Public Sector Performance*, Princeton University Press.